

Referanser:

Arkivsak: 19/03474-2

Saksdokumenter:

Tros og livssynsutøvelse i offentlige institusjoner og i helse
Spesialprest i et livssynsåpent samfunn

Prestetjeneste i offentlige institusjoner

Sammendrag

Over lengre tid har det vært ønske å se på tilsynsordninger for spesialpresttjenestene, dvs prestetjenesten i forsvaret, fengslene, studentprestene, helseprestene m.v. Disse tjenestene er ulikt organisert og reiser derfor forskjellige utfordringer. Samtidig er det et grunnleggende fellestrekk at det handler om prestetjeneste utenom ordinær menighetstjeneste.

Det er særlig tre aktuelle saker som gjør det nødvendig å se de ulike spesialprestetjenestene i sammenheng nå. Det første er henvendelsen fra Forsvaret om tilsynsordning for feltprester, det andre er det kommende kurset «Spesialprest i et livssynsåpent samfunn», mens det tredje er Stortingsmeldingen om en helhetlig tros- og livssynspolitik.

Dette sakspapiret gir en oppdatering på hva som har skjedd og skjer i de ulike spesialprestetjenestene i Bispemøtet, og ønsker å legge opp til en samtale omkring:

- Ressurser og tilsyn
- Kompetanseutvikling
- Relasjon mellom spesialprester og menighetsprester, institusjon og menighet
- Forståelsen av prestetjenesten i offentlige institusjoner i samfunn og politikk

Som vedlegg til saken ligger kursbeskrivelse til «Spesialprest i et livssynsåpent samfunn» og deler av Prop. 130 L.

Formålet med denne saken er at biskopene gis anledning til å samtale om spesialprestene som en helhet, drøfte muligheten for å videreutvikle tilsynet for denne gruppen, samt å se på hvordan denne tjenesten forstås i Stortingsmeldingen.

Forslag til vedtak

Bispemøtet har samtalt om prestetjeneste i offentlige institusjoner, og ber om at saken følges videre på bakgrunn av de innspill som kom fram i møtet.

Saksorientering

Bakgrunn

1. Behandling av spesialprestetjenesten i Bispemøtet

Sykehusprestetjenesten

Sykehusprestetjenesten var tema i BM 28/16, og Bispemøtet vedtok der:

Bispemøtet vil arbeide videre med biskopens tilsyn (relasjon biskop-sykehusprest), endringer i sykehusprestetjenesten (livssynsmangfold), og forholdet mellom sykehusprestene og den lokale menighet (jf samhandlingsreformen), og ta saken opp til ny behandling på bispemøtet i mars 2017.

På Bispemøtet i mars 2017, BM 5/17, ble dette vedtaket fulgt opp. Vedtaket i den saken:

Bispemøtet har drøftet sykehusprestetjenesten, og ser behovet for, i samarbeid med sykehusprestene, å fortsette arbeidet blant annet langs disse linjene:

- 1) Bispemøtet vil arbeide med å avklare forholdet mellom kirkens ledelse, helseforetakene og helsemyndighetene.*
- 2) Bispemøtet vil tydeliggjøre rutiner for utøvelse av tilsynet overfor sykehusprestetjenesten.*
- 3) Bispemøtet vil drøfte konsekvenser av samhandlingsreformen for samarbeid mellom menighetsprester og sykehusprester.*

Det har ikke vært noen spesiell oppfølging av dette vedtaket i den senere tid.

Feltprester

Feltprestekorpset har vært oppe til behandling i Bispemøtets AU i forbindelse med etableringen av Forsvarets tros- og livssynskorps. Det foreligger nå et brev fra Forsvaret til Bispemøtet om å vurdere alternative former for å videreføre tilsynet i den nye organiseringen. Dette behandles som egen sak på dette bispemøtet (BM 37/19)

Fengselsprestetjenesten

Fengselsprestetjenesten ble tematisert på Bispemøtet høsten 2018, BM 42/18. Vedtaket i saken:

Bispemøtet har drøftet sider ved organiseringen av fengselsprestetjenesten i Den norske kirke, og vil understreke viktigheten av denne tjenesten som et særskilt bidrag i Den norske kirkes rolle som folkekirke.

Bispemøtet vil i dialog med fengselsprestetjenesten se på hva som er en hensiktsmessig organisering av tjenesten og tilsynet med denne tjenesten videre. Dette må også inkludere et arbeid med hvordan man viderefører og sikrer en fortsatt god kompetanseutvikling og faglighet på området både for arbeidsgivere og arbeidstakere.

Bispemøtets preses vil være et koordinerende ledd på nasjonalt nivå mellom Den norske kirke og kriminalomsorgen.

I etterkant av dette vedtaket er det etablert god kontakt mellom preses og fagutvalg for fengselsprester og med KDI. Det legges opp til at det fremover skal være to årlige dialogmøter mellom preses/Bispemøtets sekretariat og KDI.

Studentprestetjenesten

Studentprestetjenesten har ikke på samme måte som de andre spesialprestestillingene vært oppe til behandling de siste årene. Det er imidlertid et uttrykt ønske fra studentprestene å ha en noe mer formalisert organisering av deres tjeneste.

De fire kategoriene av spesialprester er organisert på ulike måter, men møter mange av de samme problemstillingene. Det internkirkelige handler om ressursbruk og organisering av tilsyn, mens det eksterne handler om Den norske kirkes rolle i offentlige institusjoner.

2. Ressursbruk og tilsyn

Ressursbruk

Prester i forsvaret og på sykehus er ansatt i de respektive institusjonene, og er således ikke direkte inne i kirkens budsjetter. Fengselsprester og studentprester er derimot ansatt i bispedømmene. Vi opplever at endringer særlig knyttet til måten fengslene er organisert på, at kirken må være bedre rustet til å håndtere endringer. Nå lønnes prestene over bispedømmenes budsjett, og pengene forblir i bispedømmet også når fengsler nedlegges.

Når man nå får et nytt stort fengsel i Agder og Ullersmo i Borg utvides, fører dette til at flere fengsler har blitt lagt ned. Hvordan håndterer man dette på en god måte slik at fengselsprestetjenesten ikke blir redusert på bakgrunn av omlegging av fengselsplasser? På et vis vil også studentprestetjenesten kunne omfattes av samme utfordringer da vi ser en bevegelse i større enheter og universiteter/høgskoler som går på tvers av bispedømmegrensene.

Tilsyn

Forsvarets brev til Bispemøtet om tilsyn aktualiserer også denne siden av virksomheten. Det har tidligere vært uttalt fra Bispemøtet at man ønsker et mer geografisk betinget tilsyn. At preses skal ha tilsynsansvar for samtlige av spesialprestene har ikke fått oppslutning.

Tilsynet slik det fungerer i dag henger til dels sammen med arbeidsgiveransvaret. Det er dermed ikke unaturlig å se tilsynet spesielt av fengselsprester og studentprester i tråd med dette. Det må også vurderes om det er ønskelig med én måte å organisere tilsynet av alle spesialprestene, eller om dette kan variere mellom felt-, sykehus-, student- og fengselsprester.

Et kjerneelement i biskopens tilsyn er gjennomføringen av visitas. Denne saken gir også rom for at biskopene kan utveksle erfaring av hvordan man gjennomfører visitas for spesialprestene. Legges visitas til institusjoner i sammenheng med visitas til geografisk sokn, eller organiseres de utenom denne strukturen? Hva slags erfaringer er det på ulike varianter av dette?

3. Kompetanseutvikling

I Bispemøtets vedtak i BM 42/18 ble biskopenes ansvar for kompetanseutvikling hos fengselsprestene særlig vektlagt. Som arbeidsgiver både for fengselsprester og studentprester har biskopene et særlig ansvar for å utruste disse gruppene med den særlige kompetansen det er behov for i disse tjenestene.

Etter- og videreutdanning har blitt forstått som et arbeidsgiverspørsmål. Dette har særlig konsekvens for finansiering av slike tiltak. Men EVU innebærer ikke bare kompetanseheving, men har også et element av identitets- og profesjonsforståelse. Særlig vil dette kunne gjelde i det kommende kurset for spesialprester, hvor ulike former for forståelse av prestetjenesten i offentlige institusjoner vil bli tematisert, drøftet og reflektert over. Men også PKU, som av mange oppleves som en kjerneutdannelse for slike stillinger, har høy grad av identitetsutvikling i seg.

Det er naturlig at ulike tjenestegrupper utvikler en selvforståelse knyttet til sin egen tjeneste, og at slik identitet skapes i dialog med sin egen yrkesgruppe. Det er kan derimot være noe mer utfordrende dersom tjenestegruppenes selvforståelse avviker stort fra biskopens forståelse, særlig i tilknytning til sistnevntes utøvelse av tilsyn.

Det er spilt inn ønske til TF om at biskop/Bispemøtet bidrar på kurset Spesialprest i et livssynsåpent samfunn, og det er nå lagt opp til en slik deltagelse på første samling.

En drøfting av prestetjeneste i offentlige institusjoner kan også gi rom for biskopene å

samtale om kompetanseutvikling for å best ruste prestene til å utføre den tjenesten de er satt til, og om hvordan utviklingen av selvforståelsen av egen tjenestegruppe kan henge sammen med biskopens forståelse og tilsynsmyndighet.

4. Relasjon mellom spesialprester og menighetsprester, institusjon og menighet

Presten med sitt arbeid på offentlige institusjoner har en arbeidshverdag som skiller seg nokså mye fra ordinær menighetsprestetjeneste. Det er i mindre grad gudstjeneste og kasualia, og i større grad enkeltsamtaler. For å sikre et best mulig utgangspunkt for å kunne utføre sitt arbeid, vektlegges ofte behovet for tilstedeværelse på institusjonen. Det er nærværet og kontinuiteten til presten som sikrer tilliten som gjør at samtalene kan finne sted. Samtidig kan prostier og menigheter ha behov for å få løst oppgaver, for eksempel knyttet til enkelttjenester, som spesialprester kan hjelpe til med. Dette vil gjelde fengsels- og studentprester som er ansatt i bispedømmene. Biskopene kan i rammen av denne saken samtale om benyttelse av en eventuell restkapasitet hos enkeltprester med arbeidsplass i institusjoner.

Et annet anliggende knyttet til relasjonen mellom institusjon og menighet er samarbeidet de to imellom, særlig gjelder dette fengsler og sykehus. Inntrykket er at kontakten mellom menighet og institusjon er svært begrenset. Oppfølgingen av personer som har hatt kontakt med prestetjenesten i fengslene og sykehusene kan derfor oppleves som mangelfull. For de to institusjonene har dette oppfølgingsarbeidet ulike karakterer:

1. Etter samhandlingsreformen i helsevesenet er det flere pasienter som på et tidligere tidspunkt overføres fra spesialhelsetjenesten til kommunehelsetjenesten. Dette gjør at kontakten med prest endres fra sykehusprest til lokal menighetsprest. Informasjonsutveksling mellom prestene på hvem som kan ønske oppfølging kan være mangelfull, samtidig som det også er et spørsmål om hvordan dette vil bli prioritert i en travelt arbeidsdag.
2. For kontakten mellom fengselsprest og menighetsprest vil dette handle om innsatte som skal begynne et liv utenfor fengselet, ofte med et begrenset nettverk. En bedret kontakt mellom institusjon og menighet kan bidra til å gi tidligere innsatte en bedre inngang til livet etter soning.

Denne saken gir biskopene en anledning til å samtale om samhandling mellom spesialprester ved institusjoner og menighetsprester.

5. Stortingsmelding om en helhetlig tros- og livssynspolitikk

Stortingsmeldingens kapittel om tros- og livssynsutøvelse i offentlige institusjoner og i helse- og omsorgstjenesten har ingen formuleringer om studentprester eller universiteter. Dette kan skyldes at man i innledningen legger et premiss at det her gjelder «mennesker som av ulike årsaker må oppholde seg i en institusjon og ikke fritt kan oppsøke tros- eller livssynssamfunn.».

Kapittelet gir først en redegjørelse av de overordnede synspunkter på tros- og livssynsbetjening i offentlige institusjoner som gjorde seg gjeldende i Stålnett-utvalget, før det gis en gjennomgang av gjeldende praksis i hhv. Forsvaret, kriminalomsorgen og helse- og omsorgstjenestene. Avslutningsvis kommer departementets vurderinger.

Departementets vurdering har en hovedvekt på at institusjonene må gjenspeile den pluralismen i religiøsitet som er i samfunnet for øvrig. Det pekes på at dette har skjedd både i Forsvaret og i helsetjenesten, og skisserer at dette også er på vei innenfor kriminalomsorgen. Verdt å merke seg er at Den norske kirkes tilstedeværelse ikke problematiseres, men at det heller søkes å øke tilstedeværelsen fra andre aktører. Avslutningsvis heter det at «..vil det være opp til de ulike sektormyndighetene å avklare hva som skal være kompetansekravene for slike tjenester». Dette peker mot en forståelse av at det vil være de ulike sektorene selv om vil legge premissene for hvordan tros- og livssynsarbeidet i de respektive institusjonene vil skje. Signaler som er gitt tilsier at det både hos Forsvaret og i kriminalomsorgen vil i overskuelig framtid ikke er lagt opp til endringer i hvordan Den norske kirkes rolle. For helsetjenesten har det ikke vært en liknende dialog på sentralt nivå, så det vil ikke være mulig å si på nåværende tidspunkt hva slags langsiktige planer som er for tros- og livssynstjenesten der.

Biskopene gis i rammen av denne saken en mulighet til å samtale om stortingsmeldingens kapittel om tros- og livssynsutøvelse i offentlige institusjoner, og vurdere de signaler som gis der.

6. Veien videre

Denne saken har som formål å gi biskopene anledning til å samtale om prestedtjeneste i offentlige institusjoner på et overordnet nivå. Det vil komme saker som uansett må behandles enkeltvis for de ulike sektorene, men det kan vurderes om det er noe man særlig ønsker å arbeide videre med som er felles for alle tjenestegruppene.

Presteforeningens fagutvalg for de ulike spesialprestene er en god plattform med kontakt med prestene. Det skjer imidlertid mye arbeid og fagutvikling der Bispemøtet har lite oversikt over. Kontakten med fengselsprestene er god, men det har vært lite kontakt med de andre. Det kan vurderes om denne bør styrkes, om det er noen biskoper som skal ha særlig kontakt med enkeltgruppene slik som preses har kontakt med fengselsprestene, og om Bispemøtet i større grad kan ta ansvar for noe av det arbeidet som nå skjer i fagutvalgene.